

Hallintovaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi jätelain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Ympäristövaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi jätelain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta (HE 40/2021 vp): Asia on saapunut hallintovaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava ympäristövaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- hallitussihteeri Jussi Kauppila, ympäristöministeriö
- korkeakouluharjoittelija Kamilla Sjöblom, ympäristöministeriö
- budjettineuvos Armi Liinamaa, valtiovarainministeriö
- erityisasiantuntija Sari Tasa, työ- ja elinkeinoministeriö
- vanhempi ekonomisti Lasse Pöyry, Kilpailu- ja kuluttajavirasto
- erityisasiantuntija Tuulia Innala, Suomen Kuntaliitto
- toimitusjohtaja Esa Rimpiläinen, Kainuun Jätehuolto Oy
- toimitusjohtaja Sami Hirvonen, Kiertokaari Oy
- toimitusjohtaja Mikko Lammi, Pohjanmaan Hyötyjätekuljetus Oy
- toimitusjohtaja Riku Eksymä, Suomen Kiertovoima ry - KIVO
- asiantuntija Pekka Loukola, Suomen Kuljetus ja Logistiikka SKAL ry
- toimitusjohtaja Otto Lehtipuu, Ympäristöteollisuus ja -palvelut YTP ry
- professori Petri Kuoppamäki

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Lassila & Tikanoja Oyj
- Pirkanmaan Jätehuolto Oy
- Auto- ja Kuljetusalan Työntekijäliitto AKT ry
- Suomen Yrittäjät ry

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:

- Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Hallituksen esityksen tausta ja tavoitteet

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettaviksi jätelakia, ympäristönsuojelulakia, kemikaalilakia ja rikoslakia. Osa ehdotetuista muutoksista on välttämättömiä kesällä 2018 hyväksytyn neljästä jätealan direktiivistä koostuvan ns. EU:n jätessäädöspaketin ja pysyvistä orgaanisista yhdisteistä annetun asetuksen (ns. POP-asetus) täytäntöön panemiseksi. Jätessäädöspakettiin sisältyvien direktiivien kansallisen voimaan saattamisen määräaika on ollut 5.7.2020. Ehdotetulla lainsäädännöllä pannaan täytäntöön myös kesällä 2019 annettuun tiettyjen muovituotteiden ympäristövaikutuksen vähentämisestä annettuun direktiiviin (ns. SUP-direktiivi, (EU) 904/2019) sisältyvät tuotekiellot ja merkintävaatimukset. Ehdotusten taustalla ovat myös hallitusohjelman jätteen kierrätyksen lisäämistä ja kiertotalouden edistämistä koskevat tavoitteet sekä kansalliset jätelainsäädännön kehittämistarpeet.

Uudistettujen jätedirektiivien tavoitteena on jätehuoltoa parantamalla edistää ympäristön ja ihmisen terveyden suojelua, varmistaa luonnonvarojen harkittu ja järkevä käyttö sekä edistää kiertotaloutta. Direktiivimuutoksilla pyritään myös vähentämään jätealan toimijoiden hallinnollista taakkaa ja parantamaan käytettävissä olevan jätetiedon laatua. Näiden tavoitteiden toteutumiseen pyritään muun muassa kiristämällä yhdyskuntajätteen uudelleen käytön valmistelua ja kierrätystä koskevaa tavoitetta nykyisestä (v. 2020) 50 %:n tavoitteesta niin, että tavoite on 55 % vuonna 2025, 60 % vuonna 2030 ja 65 % vuonna 2035.

Suomessa on hallituksen esityksen perustelujen mukaan vuonna 2018 syntynyt yhteensä noin 128 miljoonaa tonnia jätettä. Tästä määrästä selvästi suurin osa on kaivannaisjätettä. Seuraavaksi eniten jätettä syntyy rakentamisessa ja teollisuudessa. Yhdyskuntajätteen osuus jätteen kokonaismäärästä on noin 3 %. Yhdyskuntajätteen kaatopaikkakäsittely on vähentynyt Suomessa merkittävästi viimeisten 10 vuoden aikana. Tällä hetkellä kaatopaikalle sijoitetaan enää n. 1 % yhdyskuntajätteestä, kun EU:n kaatopaikkadirektiivin jäsenvaltioita sitova tavoite on enintään 10 %. Kaatopaikkakäsittely on Suomessa korvautunut jätteen hyödyntämisellä energiana. Yhdyskuntajätteestä on vuonna 2019 poltettu 56 % jätevoimaloissa tai rinnakkaispolttolaitoksissa.

Suomessa yhdyskuntajätteestä kierrätetään tällä hetkellä 41—43 %. Jätedirektiivin uusien kierrätysasteen laskentasääntöjen arvioidaan hieman pienentävän mainittuja lukuja. Suomi on tilastovertailujen perusteella nykyisin jätteen kierrätyksessä EU-maiden keskitasoa. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan uusia yhdyskuntajätteen kierrätystavoitteita ei ole mahdollista saavuttaa ilman jätelainsäädännön ohjauskeinojen ja yhdyskuntajätehuollon nykykäytäntöjen merkittävää uudistamista.

Myös pakkausjätteen kierrätystavoitteita kiristetään mainitulla EU-lainsäädännöllä nykyisestä. Tavoitteena on, että kaikista pakkauksista kierrätetään 65 % vuonna 2025 ja 70 % vuonna 2030. Nykyinen tavoite on ollut 55 %. Suomessa on saavutettu pakkausjätedirektiivissä vuodelle 2008 asetetut kierrätystavoitteet. Myös mainitun kaikkia pakkausjätteitä koskevan kokonaistavoitteen ja useimpia pakkausjättemateriaaleja koskevien erillistavoitteiden (lasi, kuitu, metalli) arvioidaan olevan Suomessa saavutettavissa. Sen sijaan muovi- ja puupakkauksia koskevat tavoitteet ovat

Valiokunnan lausunto HaVL 22/2021 vp

vaikeimmin saavutettavissa, vaikka niidenkin kierrätysaste on noussut viime vuosina merkittävästi.

Kansallisesti asetettuja yhdyskuntajätteen uudelleenkäytön valmistelua ja kierrätystä sekä pakkausjätteen kierrätystä koskevia tavoitteita ehdotetaan kiristettäväksi, ja ne asetetaan pääosin jäte- ja pakkausedirektiivien tavoitetasojen mukaisiksi. Kierrätystavoitteista on tarkoitus säätää valtioneuvoston asetuksella jätelain 8 §:n 2 momentin asetuksenantovaltuuden nojalla. Yhdyskuntajätettä ja pakkausjätteen kokonaiskierrätysastetta koskevat tavoitteet ovat yleisiä. Materiaalikohtaiset pakkausjätteiden kierrätystavoitteet säädetään kuitenkin tuottajia ja tuottajayhteisöjä sitoviksi velvoitteiksi.

Hallituksen esityksen keskeisenä tavoitteena on ollut määritellä tarpeelliset lainsäädäntötoimet, joilla EU:ssa asetetut kiristyvät yhdyskuntajätteen ja pakkausjätteen kierrätystavoitteet voidaan Suomessa saavuttaa. Valiokunta pitää ehdotetun lainsäädännön tavoitteita kierrätyksen lisäämisestä ja kiertotalouden edistämisestä kannatettavina ja puoltaa niiden toteuttamiseen tähtäävien muutosten hyväksymistä. Valiokunta pitää tärkeänä, että lainsäädännön ohjauskeinojen avulla kyetään luomaan sellainen jätehuoltojärjestelmä, jolla saavutetaan paras mahdollinen kierrätystulos sekä kuntalaisen kannalta helppo, järkevä ja kustannustehokas jätehuolto.

Hallintovaliokunta toteaa, että jätelainsäädännön kokonaisuus muodostuu EU-säätelyn ja hallituksen esitykseen sisältyvien lakiehdotusten lisäksi useista valtioneuvoston asetuksista, joilla ehdotetaan annettavaksi tarkempia säännöksiä muun muassa uudelleenkäytön valmisteluun, kiinteistöllä tapahtuvaan biojätteiden käsittelyyn ja tuottajavastuuseen liittyvistä menettelyistä ja muista vaatimuksista sekä jätteen erilliskeräysvelvollisuudesta. Lakiehdotuksiin sisältyy yhteensä 34 asetuksenantovaltuutta, joista osa on uusia ja osalla täsmennetään voimassa olevan lain asetuksenantovaltuuksia. Asetusluonnokset eivät ole olleet valiokunnan käytössä, mikä on osaltaan vaikeuttanut kokonaiskuvan muodostamista ehdotetusta sääntelykokonaisuudesta. Asia on lähetetty myös perustuslakivaliokuntaan lausunnon antamista varten. Hallintovaliokunta ei ota kantaa ehdotettuun sääntelyratkaisuun, vaan tarkastelee ehdotettua sääntelyä toimialansa huomioon ottaen lähinnä kuntien tehtävien ja kunnan asukkaiden näkökulmasta.

Yleistä kunnan tehtävistä jätehuollon järjestämisessä

Kunnan velvollisuudesta järjestää jätehuolto säädetään jätelain 32 §:ssä. Kunnan on järjestettävä muun muassa vakinaisessa asunnossa, vapaa-ajan asunnossa, asuntolassa ja muussa asumisessa syntyvän jätteen sekä kunnan hallinto- ja palvelutoiminnassa syntyvän ja liikehuoneistossa syntyvän yhdyskuntajätteen jätehuolto. Kunnan on järjestettävä kunnan toissijaista jätehuoltoa koskevan jätelain 33 §:n mukaan muun kuin 32 §:ssä tarkoitetun jätteen jätehuolto, jos jätteen haltija tätä muun palvelutarjonnan puutteen vuoksi pyytää ja jäte laadultaan ja määrältään soveltuu kuljetettavaksi tai käsiteltäväksi kunnan jätehuoltojärjestelmässä.

Kunnalle kuuluvista jätelain mukaisista jätehuollon viranomaistehtävistä huolehtii jätelain 23 §:n 1 momentin mukaan kunnan jätehuoltoviranomainen. Kunta voi jätelain 26 §:n mukaan järjestää kunnan jätehuoltoviranomaisen tehtävät hoitamalla toiminnan itse, sopimuksin yhdessä muun kunnan kanssa tai olemalla jäsenenä toimintaa hoitavassa kuntayhtymässä. Kunnan on jätelain 34 §:n mukaan jätehuollon järjestämisessä huolehdittava siitä, että käytettävissä on tarpeen mu-

Valiokunnan lausunto HaVL 22/2021 vp

kaan kiinteistöittäinen jätteenkuljetus, riittävästi vaarallisen jätteen ja muun jätteen alueellisia vastaanottoaikoja, jotka ovat vaivattomasti jätteen tuottajien saavutettavissa, sekä riittävän monipuoliset muut jätehuoltopalvelut, kuten etusijajärjestyksen mukainen mahdollisuus jätteen erilliskeräykseen. Lisäksi kunnan tulee huolehtia, että jätteen keräys ja kuljetus järjestetään ja mitoitetaan siten, että ne vastaavat mahdollisimman hyvin syntyvän jätteen määrää ja laatua sekä siitä, että jätteenkuljetuksen ja jätteen alueellisen vastaanoton järjestelyistä tiedotetaan riittävästi ja riittävän usein.

Kunta voi lain 43 §:n 1 momentin mukaan päätöksellään siirtää sille säädetyn jätteen vastaanoton, kuljetuksen ja käsittelyn, jätemaksujen laskutuksen ja jäteneuvonnan sekä näihin välittömästi liittyvät hallinnolliset tehtävät, joihin ei sisälly julkisen vallan käyttöä, tätä varten perustetulle yhtiölle, jonka kunta yhdessä muiden kuntien kanssa omistaa. Kunta vastaa siitä, että siirretty jätehuollon palvelutehtävät tulevat hoidetuiksi jätelain ja sen nojalla annettujen säännösten mukaisesti. Tällöin kunnan jätehuoltoviranomaisena toimii yhteistoiminta-alueen kuntien yhteinen toimielin tai näiden perustama kuntayhtymä siten kuin kuntalaissa säädetään.

Jätteiden erilliskeräysvelvollisuus

Jätelain 8 §:n 1 momentissa säädetään etusijajärjestyksestä eli ns. jätehierarkiasta. Kaikessa toiminnassa on ensisijaisesti vähennettävä syntyvän jätteen määrää ja haitallisuutta. Jos jätettä kuitenkin syntyy, jätteen haltijan on ensisijaisesti valmisteltava jäte uudelleenkäyttöä varten tai toisijaisesti kierrätettävä se. Jos kierrätys ei ole mahdollista, jätteen haltijan on hyödynnettävä jäte muulla tavoin, mukaan lukien hyödyntäminen energiana. Jos hyödyntäminen ei ole mahdollista, jäte on loppukäsitteltävä. Hallintovaliokunta korostaa tämän periaatteen merkitystä jätelainsäädännön kokonaisuudessa.

Valiokunta tähdentää, että jätteiden syntypaikkalajittelu ja erilliskeräys ovat ensisijaisia keinoja ja ratkaisevia vaiheita uudelleenkäyttöön valmistelun ja kustannustehokkaan kierrätyksen toteuttamisen kannalta. Kunta voi voimassa olevan jätelain 91 §:n mukaan antaa jätehuoltomääräyksiä muun muassa kunnan vastuulla olevan jätteen määrän vähentämisestä, lajittelusta, säilyttämisestä, keräyksestä, kuljetuksesta, hyödyntämisestä ja loppukäsittelystä sekä näitä koskevista teknisistä vaatimuksista. Useimmat kunnat ovatkin asettaneet ns. velvoitearvoja eri jätelajien kiinteistöittäiselle keräykselle. Lisäksi kunnat ovat pyrkineet lisäämään jätteiden erilliskeräystä ja kierrätystä esimerkiksi taksohjauksella ja neuvontakampanjoilla.

Jätteen erilliskeräysvaatimuksia ehdotetaan tiukennettaviksi merkittävästi. Jätelain 15 §:ssä säädettyä erilliskeräysvelvollisuutta ehdotetaan muutettavaksi jätedirektiivin mukaisesti niin, että jätteet on lähtökohtaisesti kerättävä toisistaan erillään. Tästä voidaan poiketa vain laissa säädetävillä direktiivin mukaisilla edellytyksillä. Kunnan ja pakkausten tuottajan on järjestettävä pakkausjätteen erilliskeräys yhteistoiminnassa.

Kunnan, tuottajan, kiinteistön haltijan ja jätteen haltijan velvollisuudesta järjestää jätteen erilliskeräys voidaan ehdotetun 15 §:n 3 momentin 2 kohdan mukaan antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella. Valiokunta pitää tärkeänä, että nämä vaatimukset voivat olla erilaisia eri alueilla ottaen huomioon alueen väestötiheys, syntyvän jätteen määrä ja hyödyntämismahdollisuudet sekä erilliskeräyksen järjestämisestä aiheutuvat ympäristövaikutukset ja kustannukset.

Valiokunnan lausunto HaVL 22/2021 vp

Kunta on tarkoitus velvoittaa valtioneuvoston asetuksella säädettävän siirtymäajan kuluessa järjestämään biojätteen ja yhdessä pakkausten tuottajien kanssa lasi-, metalli-, kuitu- ja muovipakkausjätteen kiinteistöttäinen erilliskeräys tietyn kokoisille asuinkiinteistöille taajama-alueella. Kunta voi edelleen antaa jätelain 91 §:n nojalla jätehuoltomääräyksiä. Jätteen kiinteistöttäistä erilliskeräystä koskevilla määräyksillä voidaan ehdotetun 91 §:n 3 momentin mukaan velvoittaa valtioneuvoston asetuksessa säädettyä laajempaan erilliskeräykseen. Määräyksillä voidaan sallia myös asetuksessa säädettyä suppeampi erilliskeräys viideksi vuodeksi kerrallaan, jos jokin jätelain 15 §:n 2 momentin mukaisista edellytyksistä erilliskeräysvelvollisuudesta poikkeamiselle täyttyy. Kunnan tulee kiinteistöttäisen keräyksen lisäksi järjestää alueellisia vastaanottoaikoja muille kierrätettäville ja erityiskäsittelyä vaativille jätteille.

Hallituksen esityksessä esitetyn suuntaa-antavan arvion mukaan ehdotuksen mukainen erilliskeräys nostaa yhdyskuntajätteen kierrätysastetta 5—10 % nykyisestä. Vaikka tämä olisi selvä parannus nykytilaan, pelkästään se ei riitä kierrätystavoitteiden saavuttamiseen, vaan tarvitaan muitakin toimenpiteitä. Pakkausjätteen erilliskeräyksen järjestäminen kaikilla taajamien vähintään viiden huoneiston asuinkiinteistöillä tuo kiinteistöttäisen erilliskeräyksen piiriin noin puolet Suomen väestöstä. Biojätteen erilliskeräyksen piirissä on jatkossa 65 % väestöstä, kun biojäte kerätään jatkossa edellä mainittujen asuinkiinteistöjen lisäksi yli 10 000 asukkaan taajamissa kaikilta asuinkiinteistöiltä.

Valiokunta pitää ehdotettua erilliskeräysvelvoitteen vahvistamista perusteltuna. Valiokunta pitää kuitenkin tärkeänä, että kunnilla on jatkossakin mahdollisuus antaa jätehuoltomääräyksiä, joilla voidaan tietyin edellytyksin poiketa säädetyistä velvoitteista silloin, kun se on tarpeen. Kunta voi lakiin perustuvasta syystä esimerkiksi päättää, että erilliskeräysvelvoitetta ei uloteta alueelle, jolla erilliskeräyksestä aiheutuvat kustannukset ovat kohtuuttomat suhteessa siitä saatuaan hyötyyn. Lisäksi on tärkeää, että kunnille turvataan ehdotetussa 41 §:n 3 momentissa etusija vapaaehtoisuuteen perustuvan erilliskeräyksen järjestämiseen.

Tuottajavastuu sekä kuntien ja pakkausjätteen tuottajien yhteistoiminta

Tuottajavastuulla tarkoitetaan sitä, että tuotteen valmistaja, maahantuojaja tai muu tuotteen markkinoille saattaja kantaa joko pelkästään taloudellisen vastuun tai taloudellisen ja operatiivisen järjestämisvastuun tuotteen jätehuollosta sen tultua elinkaarensa jätevaiheeseen. Suomessa tuottajavastuuta sovelletaan paperituotteisiin, ajoneuvojen ja laitteiden renkaisiin sekä pakkauksiin. EU-lainsäädännössä on edellytetty tuottajavastuun soveltamista ajoneuvoihin, sähkö- ja elektroniikkalaitteisiin sekä akkuihin ja paristoihin, nyttemmin myös pakkauksiin. Tuottajavastuun toteutus tapa vaihtelee tuoteryhmittäin, mutta perusrakenteeltaan sääntely on samanlaista. Jätelain 46 §:n mukaan tuottajan on järjestettävä markkinoille saattamiensa tuotteiden jätehuolto sekä vastattava siitä aiheutuvista kustannuksista. Tuotekohtaisissa valtioneuvoston asetuksissa säädetään tarkemmin muun muassa käytöstä poistettujen tuotteiden vastaanoton järjestämisestä. Tuottajien on otettava maksutta vastaan myös muiden toimijoiden keräämät, tuottajan järjestämään vastaanottoon toimitetut käytöstä poistetut tuotteet.

Jäsenvaltioiden on pakkausjätedirektiivin mukaan perustettava tuottajavastuujärjestelmät pakkausille viimeistään 31.12.2024. Suomen kannalta keskeisimmät muutokset pakkausten tuottajavastuuseen ovat jätedirektiivin tuottajavastuuta koskevat vähimmäisvaatimukset ja erityisesti

Valiokunnan lausunto HaVL 22/2021 vp

kustannusvastuuta koskeva sääntely, jossa edellytetään, että tuottajan on vastattava vähintään 80 %:sta jätehuollon kustannuksista.

Hallituksen esitykseen sisältyvän ehdotuksen mukaan asumisessa syntyvän pakkausjätteen erilliskeräys järjestetään pakkausten tuottajan ja kunnan yhteistoimintana (jätelain 49 a—c §). Kunnalle ehdotetaan säädettäväksi laissa ensisijainen velvollisuus järjestää pakkausjätteen keräys kiinteistöiltä tuottajan lukuun ja tuottajille vastaavasti velvollisuus maksaa kunnille korvausta keräyksen järjestämisestä. Kunnan jätehuoltoa hoitaa usein kuntien yhdessä perustama alueellinen jätehuolto-yhtiö, jolle kunta on jätelain 43 §:ssä säädetyn mukaisesti siirtänyt jätehuollon järjestämiseen liittyviä tehtäviä.

Yhteistoimintamallin lähtökohta on, että kunnat hoitavat pakkausjätteen erilliskeräyksen ja kuljetuksen asuinkiinteistöiltä tuottajan järjestämään käsittelyyn tai jatkokuljetukseen. Pakkausten tuottajayhteisö ja kunnat sopivat erilliskeräyksen järjestämisestä ja korvauksista, jotka tuottajayhteisö maksaa kunnille näiden järjestämästä erilliskeräyksestä ja kuljetuksesta. Kuntien on huolehdittava siitä, että pakkausten tuottajayhteisön maksamat korvaukset otetaan täysimääräisesti ja materiaaleittain huomioon määrättäessä erilliskerättyä pakkausjätettä koskevia jätemaksuja. Yhteistoimintasopimuksen on katettava vähintään kaksi kolmasosaa koko maan asukkaista.

Asumisessa syntyvien pakkausjätteiden erilliskeräyksen järjestäminen kunnan ja tuottajan yhteistoimintana ja tähän kytketty korvauksista sopiminen on kansallinen sääntelyratkaisu. Pakkausten tuottajan vähimmäiskustannusvastuu perustuu jätedirektiivin kansalliseen liikkumavaraan. Sen mukaan tuottajan kustannusvastuun rajoittamisen edellytyksenä on, että se on perusteltua asianmukaisen jätehuollon sekä tuottajavastuuta koskevan järjestelmän taloudellisen elinkelpoisuuden varmistamiseksi.

Valiokunta toteaa, että kuntien ja pakkausten tuottajien yhteistoiminta mahdollistaa kunnan asukkaiden näkökulmasta helpon ja yksinkertaisen erilliskeräyksen, joka toimii ns. yhden luukun periaatteella. Yhteistoiminnalla varmistetaan tuottajan laajentuvan kustannusvastuun toteutuminen siten, että jätehuollon loppuasiakas saa hyödyn pakkausjätteen tyhjennyshinnassa. Kunta huolehtii tällä hetkellä pakkausjätteen kiinteistökeräyksestä jätehuoltomääräyksissä määritellyllä tavalla. Ehdotettu yhteistoiminta ei siten muuta vastuutahoa asukkaan näkökulmasta.

Sopimus yhteistoiminnasta ja kustannusten korvaamisesta on ehdotuksen mukaan tehtävä viimeistään 31.12.2021, ja tuottaja alkaa maksaa korvausta kunnalle 1.7.2023 alkaen. Saadun selvityksen mukaan tämä aikataulu ei tuota ongelmia, sillä sopimusvalmistelut ovat jo käynnissä.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on noussut esiin näkemys, jonka mukaan ehdotettu kunnan ja tuottajan yhteistoimintaan pohjaava pakkausjätehuollon sääntelymalli saattaisi merkitä Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 107 artiklassa tarkoitettua valtiontukea kuntien omistamille jätehuolto-yhtiöille, jotka kilpailevat osin samoilla markkinoilla yksityisten jätehuolto-yhtiöiden kanssa. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan valtiontukien ennakkoilmoitusvelvollisuuden piiriin kuuluvat vain ne toimenpiteet, jotka täyttävät Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 107 artiklan 1 kohdan valtiontuen tunnusmerkit. Jos toimenpide ei täytä valtiontuen tunnusmerkkejä, jäsenvaltiolla ei ole velvollisuutta ilmoittaa asiasta komissi-

Valiokunnan lausunto HaVL 22/2021 vp

olle. Toimenpidettä ei ilmoiteta komissiolle myöskään tilanteessa, jossa jäsenvaltion arvion mukaan ei ole oikeudellista epäselvyyttä.

Saadun selvityksen mukaan Suomen viranomaiset ovat käyneet keskusteluja komission kilpailujaoston valtiontuista vastaavan osaston kanssa vuoden 2020 ja kevään 2021 aikana. Keskusteluissa on arvioitu sitä, onko Suomen ehdotetussa pakkausjätehuollon sääntelymallissa kyse valtiontukisääntöjen soveltamisen piiriin kuuluvasta taloudellisesta toiminnasta ja jos on, täytyvätkö SEUT 107 artiklan mukaiset valtiontuen tunnusmerkit. Notifikaatiolle tai viralliselle oikeusvarmuusilmoitukselle ei valiokunnalle esitetyn selvityksen mukaan ole tarvetta, koska komission näkemyksen mukaan ehdotetussa pakkausjätehuollon sääntelymallissa kunnan järjestämä pakkausjätteen keräys ei ole taloudellista toimintaa.

Kuntien vastuulla olevan jätteen kuljetuksen järjestäminen

EU:n lainsäädännössä ei säädetä jätteiden kuljetuksen tavasta jäsenvaltioissa, vaan siitä säädetään kansallisessa lainsäädännössä. Hallituksen esityksen perusteluista ilmenee, että Suomessa on kunnan vastuulle kuuluvien jätteiden kuljetuksessa ollut koko jätelainsäädännön voimassaolon ajan 1970-luvun lopulta lähtien käytössä kaksoisjärjestelmä, jossa kunta on voinut järjestää jätteen kuljetuksen keskitetysti tai siirtää päätöksellään kuljetuksen tilaamisen kiinteistön haltijoiden tehtäväksi.

Kunnan jätehuoltotehtävät muodostavat laajan kokonaisuuden, jota on pidettävä perustuslain 124 §:ssä tarkoitettuna julkisena hallintotehtävänä (PeVL 58/2010 vp). Kunnan on voimassa olevan jätelain 35 §:n 1 momentin mukaan huolehdittava siitä, että sen vastuulle kuuluva jätteen kuljetus järjestetään kiinteistön haltijan järjestämästä vastaanotto paikasta. Kunta voi järjestää tämän kiinteistöittaisen jätteen kuljetuksen itse (36 §) tai päättää, että kiinteistöittäinen jätteenkuljetus järjestetään kunnassa tai sen osassa siten, että kiinteistön haltija sopii siitä jätteen kuljettajan kanssa (kiinteistön haltijan järjestämä jätteenkuljetus, 37 §). Tällaisen päätöksen edellytyksenä on, että jätteen kuljetuspalveluja on tarjolla kattavasti ja luotettavasti sekä kohtuullisin ehdoin ja että jätteenkuljetus edistää jätehuollon yleistä toimivuutta kunnassa, tukee jätehuollon alueellista kehittämistä eikä aiheuta vaaraa tai haittaa terveydelle tai ympäristölle. Lisäksi edellytetään, että päätöksen vaikutukset arvioidaan kokonaisuutena myönteisiksi ottaen erityisesti huomioon vaikutukset kotitalouksien asemaan sekä yritysten ja viranomaisten toimintaan. Kunta voi päättää, että kiinteistön haltijan järjestämä jätteenkuljetus koskee lajiltaan tai laadultaan tiettyntyyppistä jätettä. Kunnan on seurattava ja valvottava tällaisen päätöksen täytäntöönpanoa ja sen edellytysten täyttymistä sekä tarvittaessa käsiteltävä jätteenkuljetusta koskeva asia uudelleen.

Kunnissa on tällä hetkellä käytössä molempia kuljetusjärjestelmiä. Useissa kunnissa on käytössä myös yhdistelmä eri kuljetusjärjestelmistä jätelajista riippuen. Hallituksen esityksen perusteluissa esitettyjen vuoden 2019 tietojen mukaan kunnan järjestämän sekalaisen yhdyskuntajätteen kuljetuksen piirissä on ollut n. 3,5 miljoonaa asukasta (65 % asukkaista ja 49 % kunnista). Kiinteistön haltijan järjestämän sekalaisen yhdyskuntajätteen kuljetuksen alueella on puolestaan asunut n. 1,6 miljoonaa ihmistä (31 % asukkaista ja 47 % kunnista). Biojätteen kuljetuksessa kunnan järjestämän kuljetuksen osuus on ollut jonkin verran suurempi (68 % asukkaista ja 56 % kunnista). Saostus- ja umpisäiliölietteen kuljetuksessa kiinteistön haltijan järjestämä kuljetus on merkit-

Valiokunnan lausunto HaVL 22/2021 vp

tävästi yleisempää kuin kunnan järjestämä jätteen kuljetus. Se on käytössä 81 %:ssa kunnista (58 % asukkaista).

Hallituksen esityksessä ehdotetaan kaksoisjärjestelmän lakkauttamista kuntien vastuulla olevien erilliskerättävien jätteiden kuljettamisen osalta ja siirtymistä tältä osin kunnan järjestämään jätteen kuljetukseen. Kunta ei ehdotetun muutoksen mukaan enää jatkossa voi siirtää erilliskerättävän kiinteän yhdyskuntajätteen (biojäte, pienmetallijäte sekä kuitu-, lasi-, metalli- ja muovipakkausjäte sekä muut mahdolliset erilliskerättävät jätelajit) kiinteistöittäistä jätteen kuljetusta kiinteistön haltijan vastuulle, vaan kunnan on järjestettävä näiden jätteiden kuljetus kiinteistöiltä. Kunta voi kuitenkin laissa säädettyjen edellytysten täytyessä edelleen päättää, että kiinteistön haltijan on järjestettävä sekalaisen yhdyskuntajätteen sekä saostus- ja umpisäiliölietteen kuljetus. Näiden osalta kaksoisjärjestelmä ehdotetaan siis säilytettäväksi. Valiokunta toteaa, että saostus- ja umpisäiliölietetä ei enää jatkossa luokitella yhdyskuntajätteeksi eikä sitä näin ollen sisällytetä yhdyskuntajätteen kierrätystavoitteeseen.

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenee, että hallituksen esityksen valmistelun kuluessa on ollut esillä vaihtoehto, jossa kuljetuksen kaksoisjärjestelmä olisi lakkautettu kaikkien kiinteiden jätteiden kuljetuksen osalta. Tästä on kuitenkin lausuntokierroksen jälkeen luovuttu, ja kaksoisjärjestelmästä ehdotetaan edellä kuvatuin tavoin luovuttavaksi vain osittain. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa ja saadun selvityksen mukaan myös asian aiemmissa valmisteluvaiheissa asiantuntijoiden näkemykset ehdotetusta vaihtoehdosta ovat jakautuneet voimakkaasti. Hallituksen esityksen perusteluissa on arvioitu kattavasti eri vaihtoehtoja jätteen kuljetuksen toteuttamiseksi ja niiden vaikutuksia.

Useista kuntien nykyisen lainsäädännön nojalla tekemistä jätteenkuljetusjärjestelmää koskevista päätöksistä on valitettu hallintotuomioistuimiin. Valituksissa on useimmiten ollut kyse siitä, toteutuvatko kiinteistön haltijan järjestämän jätteenkuljetuksen edellytykset ja onko niiden täyttymistä selvitetty riittävästi. Näistä päätöksistä ja niitä koskevista valituksista on aiheutunut runsaasti sääntelytaakkaa kunnille, hallintotuomioistuimille ja jätealan toimijoille. Nykyinen kaksoisjärjestelmä ylläpitää perustelujen mukaan toimintaympäristön epävarmuutta ja vaikeuttaa näin ollen jätehuollon suunnittelua ja kehittämistä toimialalla. Ehdotettua muutosta perustellaan sillä, että yhdyskuntajätteen kierrätystavoitteiden saavuttamiseksi tarvittavien ohjauskeinojen ja jätteen erilliskeräyksen tehokas toteuttaminen vaikeutuu huomattavasti, jos jätteen kuljetuksen kaksoisjärjestelmään liittyviä ongelmia ei ratkaista. EU:n komissio on ns. varhaisvaroitusraportissaan pitänyt jätehuollon vastuiden hajanaisuutta yhtenä keskeisenä syynä hitaaseen yhdyskuntajätteen kierrätyksen edistymiseen Suomessa.

Saadun selvityksen mukaan kuljetusjärjestelmän epäyhtenäisyys on vaikeuttanut jätehuollon kokonaisjärjestelmän kehittämistä ja siten myös kierrätystavoitteiden saavuttamista. Kunnille ja tuomioistuimille on aiheutunut myös hallinnollista taakkaa. Kaikkia kunnan käytettävissä olevia jätehuollon ohjauskeinoja kierrätyksen lisäämiseksi, kuten ohjaavaa taksaa, ei ole voinut nykyisessä järjestelmässä käyttää, kun kaikki kiinteiden jätteiden kuljetukset eivät ole olleet kunnan kilpailuttamia.

Kunnan järjestämässä jätteenkuljetuksessa kunnat käytännössä hankkivat kuljetuspalvelut yksityisiltä jätteenkuljetusyrityksiltä julkisia hankintoja koskevan lainsäädännön mukaisesti. Valio-

Valiokunnan lausunto HaVL 22/2021 vp

kunta toteaa, että kiinteistöittäinen jätteenkuljetus on jätelain 35 §:n 2 momentin mukaan järjestämistavasta riippumatta järjestettävä niin, että tarjolla on jätteen kuljetuspalveluja kattavasti ja luotettavasti sekä kohtuullisin ja syrjimättömin ehdoin. Tämä vaatimus kohdistuu molempiin edellä mainittuihin kuljetusjärjestelmiin. Kunnan toteuttamia jätteenkuljetushankintoja koskevaa sääntelyä ehdotetaan tarkennettavaksi, jotta erityisesti pienten ja keskisuurten yritysten mahdollisuuksia pärjätä kilpailutuksessa parannetaan. Kunnalle säädetään ehdotetussa jätelain 36 §:n 3 momentissa velvollisuus tehdä markkinakartoitus kuljetuspalvelujen hankintoja suunnitellessaan. Hankittavat kuljetuspalvelut tulee jatkossa määritellä ja ajoittaa siten, että kaikenkokoisilla yrityksillä on mahdollisuus päästä tasapuolisesti osallistumaan tarjouskilpailuihin. Jätekuljetusurakat on myös kilpailutettava pääsääntöisesti osiin jaettuina. Valiokunta tähdentää kuntien riittävän kilpailutus- ja hankintaosaamisen merkitystä, joka korostuu ehdotetun sääntelyn mukaisessa järjestelmässä.

Kaksoisjärjestelmän purkaminen kiinteän yhdyskuntajätteen osalta poistaa kunnan mahdollisuuden päättää vastuulleen kuuluvan jätteenkuljetuksen järjestämistavasta. Kunnan järjestämään jätteenkuljetukseen siirtyminen niissä kunnissa, joissa on käytössä kiinteistön haltijan järjestämä jätteenkuljetus, lisää varsinkin alkuvaiheessa resurssitarvetta, sillä kunnan on kilpailutettava jätteenkuljetukset ja tehtävä urakkasopimukset jätealan toimijoiden kanssa. Samalla kuitenkin säädetään jätehuollon seurantaan ja valvontaan tarvittavia viranomaisresursseja.

Kunnan on jatkossa järjestettävä jätteiden erilliskeräys kaikilta niiltä kiinteistöiltä, jotka kuuluvat valtioneuvoston asetuksella säädettävien tai kunnan jätehuoltomääräyksissä määrättyjen velvoite-terajojen piiriin. Velvoite-terajojen ulkopuolisilla kiinteistöillä, kuten haja-asutusalueilla ja osin taa- jamien pienillä kiinteistöillä, kiinteistön haltija voi halutessaan omalla kustannuksellaan tilata biojätteen ja pakkausjätteen keräyksen kiinteistöltään.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että hallituksen esityksessä ehdotetut siirtymäajat ovat melko lyhyitä. Lyhyitä siirtymäaikoja perustellaan erilliskeräyksen nopealla käynnistämällä kierrätystavoitteiden saavuttamiseksi ja EU-lainsäädännön mukaisella tuottajien kustannusvas- tuun toteuttamisella vuodesta 2023 alkaen. Sellaisen kunnan, jossa erilliskerättävän jätteen eril- liskeräyksessä on ehdotettujen säännösten voimaan tullessa käytössä kiinteistön haltijan järjestä- mä jätteen kuljetus, on lakiin ehdotetun siirtymäsäännöksen mukaan siirryttävä kunnan järjestä- mään jätteen kuljetukseen aikaisintaan kahden ja viimeistään kolmen vuoden kuluessa lain voi- maantulosta. Muiden kiinteiden yhdyskuntajätteiden, kuten pakkausjätteiden ja pienmetallijät- teen osalta siirtymäaika on kaksi vuotta. Pakkausjätteen osalta kuljetusjärjestelmän muutokselle ei ehdoteta säädettäväksi vähimmäisaikaa. Valiokunta esittää ympäristövaliokunnan harkitta- vaksi ehdotetun siirtymäsäännöksen muuttamista niin, että ehdotettu kahden vuoden siirtymäai- ka olisi samalla vähimmäissiirtymäaika.

Edellytykset, joiden mukaisesti kunta voi päättää kiinteistön haltijan järjestämän jätteenkuljetuk- sen käytöstä sekalaisen yhdyskuntajätteen ja saostus- ja umpisäiliölaitteen kuljetuksessa, säily- vät samoina kuin nykyisin, eikä ehdotuksella ole tältä osin vaikutusta jätteiden kuljetuksesta jo tehtyihin päätöksiin. Myöskään kunnan vastuulla olevaan jätteiden kuljetusten ja muun jätehuol- lon seurantaan tai valvontaan ei ehdoteta muutoksia. Kuljettajan tiedonantovelvollisuutta kuiten- kin täsmennetään seurannan helpottamiseksi, ja sen laiminlyönti säädetään rangaistavaksi jäte- lain rikkomisena.

Valiokunnan lausunto HaVL 22/2021 vp

Muita huomioita

Valiokunta pitää tärkeänä, että ehdotetuilla muutoksilla vähennetään kuntien ja jätealan toimijoiden hallinnollista taakkaa. Valiokunta toteaa kuitenkin, että ehdotetut rekisterinpito- ja valvontavelvoitteet lisäävät jonkin verran kunnan jätehuoltoviranomaisen ja ympäristönsuojeluviranomaisen tehtäviä. Esityksellä ei arvioida olevan merkittäviä suoria vaikutuksia kuntatalouteen. Kunnat perivät jätehuollosta jätemaksua, jolla katetaan jätehuollosta aiheutuvat kustannukset.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Hallintovaliokunta esittää,

että ympäristövaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 3.6.2021

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Riikka Purra ps
varapuheenjohtaja Mari-Leena Talvitie kok
jäsen Tiina Elo vihr
jäsen Hanna Holopainen vihr
jäsen Hanna Huttunen kesk
jäsen Anna-Kaisa Ikonen kok (osittain)
jäsen Mikko Kärnä kesk
jäsen Mats Löfström r
jäsen Mauri Peltokangas ps
jäsen Juha Pylväs kesk
jäsen Piritta Rantanen sd
jäsen Matti Semi vas
jäsen Ben Zyskowitz kok
varajäsen Mari Rantanen ps

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

istuntoasiainneuvos Henri Helo

Valiokunnan lausunto HaVL 22/2021 vp
Eriävä mielipide 1

Eriävä mielipide 1

Perustelut

Kunnan vastuulle kuuluvien jätteiden kuljetuksessa on ollut koko jätelainsäädännön voimassaolon ajan 1970-luvun lopulta lähtien kaksoisjärjestelmä: kunta on voinut järjestää jätteenkuljetuksen keskitetysti tai päätöksellään siirtää kuljetuksen tilaamisen kiinteistön haltijoiden tehtäväksi.

Hallituksen esityksessä eduskunnalle laeiksi jätelain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta ehdotetaan nykyisen kaksoisjärjestelmän osittaista lakkauttamista. Kunnan mahdollisuus siirtää jätteenkuljetuksen järjestäminen kiinteistön haltijan vastuulle poistettaisiin erilliskerättävän kiinteän yhdyskuntajätteen (biojäte, pienmetallijäte, kuitu-, lasi-, metalli- ja muovipakkausjäte sekä muut mahdolliset erilliskerättävät jätelajit) kuljetuksen osalta. Siten kunnan tulisi jatkossa järjestää näiden jätteiden kuljetus kiinteistöiltä.

Huomattava on, ettei jätedirektiivissä tai muussa EU:n lainsäädännössä säädetä jätteiden kuljetuksen järjestämistavasta jäsenvaltioissa. Nykyisen kaksoisjärjestelmän lakkauttaminen erilliskerättävän kiinteän yhdyskuntajätteen osalta ja siirtyminen kunnan järjestämään jätteenkuljetukseen on näin ollen puhtaasti kansallinen, hallituksen omiin linjauksiin perustuva ratkaisu, jota perussuomalaisten valiokuntaryhmä vastustaa.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan asukasjätteen kuljetukset hoidetaan nykyisin kunnissa pääosin kiinteistön haltijan järjestämillä jätekuljetuksilla. Esimerkiksi pakkausjätteissä lähes 70 prosenttia kunnista on päätöksellään halunnut valita kiinteistön haltijan järjestämän jätteenkuljetuksen. Useat valiokunnan kuulemat asiantuntijat ovat katsoneet, ettei kuntien päätösvaltaa asiassa tule kaventaa, vaan kuntien on saatava jatkossakin itse päättää alueensa jätekuljetusten järjestämistavasta.

Nykyisen järjestelmän hyödyt onkin hallituksen esityksessä sivuutettu käytännössä kokonaan. Kaksoisjärjestelmä mahdollistaa jätehuollon alueellisten erityispiirteiden huomioon ottamisen kuljetusten järjestämisessä. Monet kunnat pitävät kiinteistön haltijan järjestämää kuljetusta alueelleen parhaiten soveltuvana kuljetusjärjestelmänä, ja sen katsotaan edistävän alueen yritystoimintaa, asukkaiden valinnanvapautta ja kuntademokratiaa. Näillä alueilla asukkaat ovat tottuneet tilaamaan kuljetuspalvelun itse, ja näin kuljetusyrityksille on muodostunut jokseenkin vakiintunut asiakaskunta. Kunnan ei puolestaan tarvitse järjestää jätteenkuljetuksia, joiden suunnitteluun ja kilpailuttamiseen liittyy oma vaivansa. Nykyisen järjestelmän säilyttäminen takaisi kuntien mahdollisuuden edistää kilpailua alueellaan ja vaikuttaa myönteisesti yrittäjyyteen ja työllisyyteen.

Perussuomalaisten valiokuntaryhmä onkin huolissaan kaksoisjärjestelmään ehdotettavien muutosten vaikutuksista yrityskenttään, terveeseen kilpailuun ja työllisyyteen. Hallituksen esityksessä ehdotettu lakimuutos johtaa toteutuessaan markkinoiden keskittymiseen, kilpailun vähenemiseen ja etenkin pienempien yritysten toimintamahdollisuuksien heikkenemiseen. Sadat, jopa tuhannet, jätehuollon työpaikat ja yritykset ovat vaarassa ehdotetun uudistuksen seurauksena. Hait-

Valiokunnan lausunto HaVL 22/2021 vp
Eriävä mielipide 1

tavaikutukset kohdistuvat erityisesti paikallisiin pk-yrityksiin, joiden liiketoiminta perustuu suu-
relta osin tai kokonaan asumisessa syntyvien jätteiden kuljetukseen ja joilla ei ole mahdollisuuksia pärjätä kunnan järjestämissä kilpailutuksissa.

Hallituksen esityksessä kunnan toteuttamia jätteen kuljetusten hankintoja koskevaa sääntelyä ehdotetaan tarkennettavaksi. Tarkoituksena on edistää pk-yritysten mahdollisuuksia osallistua kilpailutuksiin ja saada kuljetusurakoita. Kunnalle säädettäisiin velvollisuus tehdä markkinakartoitus kuljetuspalvelujen hankintoja suunnitellessaan, ja jätteenkuljetusurakat olisi kilpailutettava lähtökohtaisesti osiin jaettuina. Ehdotetulla kuljetusten hankintoja koskevalla sääntelyllä tuskin kuitenkaan on vaikutusta kuntien jätteenkuljetusurakoiden kilpailuttamiseen, sillä kilpailutuksissa noudatetaan joka tapauksessa hankintalakeja, jonka mukaan hankkijalla on esimerkiksi oikeus asettaa tarjoajille erilaisia vähimmäisvaatimuksia, joilla voidaan rajata osa pk-yrityksistä tarjouskilpailun ulkopuolelle. Huomattava on myös, että hankintalaki kannustaa jo nykyään hankintasopimusten jakamiseen osiin ja että markkinakartoituksia tehdään usein jo nykyään ennen kuljetuksia koskevia kilpailutuksia. Yritykset eivät tästä huolimatta kuitenkaan ole kokeneet merkittäviä myönteisiä vaikutuksia mahdollisuuksiinsa pärjätä kilpailutuksissa.

Ehdotetuilla jätteen kuljetusten hankintoja koskevilla tarkennuksilla ei pystytäkään takaamaan, että pienyrittäjät menestyisivät kilpailutuksissa. Myös käytännön esimerkit osoittavat, etteivät kunnan keskitetyt hankinnat ole helppoja pienille yrityksille, ja monessa maakunnassa onkin saatu huonoja kokemuksia keskittämisestä. Sen seurauksena yksi suuri ulkomainen toimija on saatanut voittaa kilpailutuksen. Perussuomalaiset ei voi hyväksyä suomalaisten pk-yritysten korvaamista ulkomaisilla suuryhtiöillä ja suomalaisten työntekijöiden korvaamista ulkomailta tuotavalla halpatyövoimalla. Kun asiakkaat eli jätehuollon maksajat voivat tehdä sopimuksen haluamansa kuljetusyrityksen kanssa, pysyvät markkinat avoimina eri yrityksille ja asiakkaalla säilyy mahdollisuus vaikuttaa palvelun laatuun. Tällöin myös hinnat pysyvät tutkitusti kohtuullisina.

Jätelain 37 §:ssä säädetään edellytyksistä, joiden täytyessä kunta voi päättää siirtymisestä kiinteistön haltijan järjestämään kuljetukseen. Hallituksen esityksessä kuljetusjärjestelmään ehdotettavia muutoksia perustellaan osittain viittaamalla kuntien kuljetusjärjestelmäpäätöksistä tehtäviin lukuisiin valituksiin, jotka kuormittavat kuntia, hallintotuomioistuimia ja jätealan toimijoita. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan ongelmat eivät kuitenkaan johdu kaksoisjärjestelmästä sinänsä vaan jätelain 37 §:n päätöskriteereistä, jotka on muotoiltu liian tulkinnanvaraisesti. Jotta kunnan päätökseen ei haettaisi muutosta niin herkästi, tulisikin jätelain 37 §:ssä säädettyjä kriteerejä yksinkertaistaa siten, että ne ovat selkeitä ja mitattavissa. Kaksoisjärjestelmän lakkauttaminen ei sen sijaan ole tarpeellista.

Huomattava on, ettei kaksoisjärjestelmään kajoaminen ole ympäristönkään kannalta välttämätöntä, vaan kierrätystavoitteet olisi täysin mahdollista saavuttaa myös nykyisen kuljetusmallin puitteissa. Jätteiden keräystoiminnan siirtäminen kunnan hoidettavaksi voi valiokunnan kuulemien asiantuntijoiden mukaan itse asiassa heikentää uusiokäyttöä ja hyödynnettävissä olevien jätteiden saantoa, sillä sanktiomaksujen välttämiseksi kunnille saattaa kierrätystä tärkeämpää olla jätteenpolttolaitoksen kanssa sovitun pitkäaikaisen tonniperusteisen sopimuskiintiön täyttäminen. Tällöin esimerkiksi pahvia, kartonkia, muovia ja paperia kuljetetaan jätteenpolttolaitokselle poltettavaksi uusiokäytön sijasta. Kuljetusjärjestelmän muutos on siten tosiasiaa omiaan vaikeuttamaan kierrätysasteen nostamista koskevien tavoitteiden saavuttamista.

Valiokunnan lausunto HaVL 22/2021 vp
Eriävä mielipide 1

Perussuomalaisten valiokuntaryhmä katsoo, että kaksoisjärjestelmän osittainenkin lakkauttaminen tulee todennäköisesti vähentämään myös ympäristön kannalta rohkeiden kierrätys- ja kuljetusinnovaatioiden kehittämistä. Kunnallisten monopolien luominen alalle, jolla on toimivat markkinat, syrjäyttää yksityistä kilpailua, mikä ei ole omiaan edistämään uusien, aiempaa tehokkaampien toimintamallien kehittämistä.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että ympäristövaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 3.6.2021

Riikka Purra ps
Mauri Peltokangas ps
Mari Rantanen ps

Valiokunnan lausunto HaVL 22/2021 vp
Eriävä mielipide 2

Eriävä mielipide 2

Perustelut

Jätelain tarkoituksena on edistää jätteen kierrätystä ja laittaa käytäntöön EU:n säännöksiä sekä siten vahvistaa Suomen roolia kiertotalouden edelläkävijänä. Kokoomuksen eduskuntaryhmä katsoo, että jätelain tavoitteet ovat hyviä ja kannatettavia. Keinot tavoitteiden saavuttamiseksi eivät kuitenkaan ole vaikuttavia tai kohtelevat alan yrittäjiä epäoikeudenmukaisesti.

Lain tulisi kannustaa ensi sijassa siihen, että pakkauksista kertyvää jätettä olisi vähemmän tai se olisi paremmin kierrätettävissä. Hallituksen esitys sen sijaan keskittyy jätteiden keräämiseen. Keskeistä Suomen alhaisen kierrätysasteen nostamiseksi olisi tuotteen koko elinkaaren tarkastelu ja mahdollistaa parempi jatkokäyttö. Tällaisenaan jätelaki ei tosiasiallisesti edistä kierrätysasteen nousua, sillä pelkkä jätteen kerääminen ei vielä ole kierrätystä.

Kuntien päätösvaltaa kaksoisjärjestelmään jatkettava

Kotitalouksien jätteiden kuljetus on voitu toteuttaa kahdella eri tavalla eli "kaksoisjärjestelmänä" 1970-luvun lopulta lähtien. Kuljetus on siis toteutettu joko kunnan toimesta tai siten, että kotitalous tilaa jätteenkuljetuksen alalta toimivalta yritykseltä. Noin puolet Suomen kunnista käyttävät nykyään kiinteistönhaltijan järjestämää jätteenkuljetusta.

Marinin hallitus esittää, että kaksoisjärjestelmä lakkaisi kunnan järjestämisvastuulla olevien erilliskerättävien jätteiden (biojäte, pienmetallijäte, kuitu-, lasi-, metalli- ja muovipakkausjäte sekä muut mahdolliset erilliskerättävät jätelajit) kuljettamisen osalta. Tämä heikentää kuntien ja asukkaiden hyväksi kokemaa järjestelmää.

Kokoomuksen eduskuntaryhmä katsoo, että mahdollisuus kaksoisjärjestelmään on säilytettävä siellä, missä sen katsotaan parhaiten palvelevan tarpeita. Jätelaissa on huomioitava alueelliset erityispiirteet, sillä kunnat ja niiden tilanteet vaihtelevat.

Monesti kuljetusyrittäjien vapaa kilpailu on asiakkaan kannalta paras ratkaisu. Kunnilla on oltava jatkossakin täysimääräinen mahdollisuus hoitaa jätteiden kuljetus kiinteistön haltijan järjestämänä. Päätös kadottaisi yksityisiltä kuljetusyrityksiltä asiakkaat, työt ja työpaikat.

Muutosta perustellaan sillä, että yritysten toimintamahdollisuudet turvataan kunnan kilpailutuksessa asettamalla kilpailutukselle vaatimuksia. Kunnat voisivat tosin poiketa hankintojen pilkkomisesta vetoamalla esimerkiksi alueen pieneen kokoon. Muutoksen tarpeellisuutta on perusteltu myös sillä, että kaksoisjärjestelmä olisi kuormittanut kunnallista päätöksentekoa ja tuomioistuinta. Valmistelun aikana ei ole kuitenkaan kyetty osoittamaan tällaisen hallinnollisen taakan ole-massaoloa.

Vasemmistohallitus kaventaa keskustan tukemana yrittäjien toimintaedellytyksiä ja kuntien itsehallintoa. Tämä siitä huolimatta, että valmistelun aikana ei ole kuitenkaan kyetty osoittamaan kunnan keskitetysti järjestämän kuljetusmallin taloudellisia hyötyjä tai että kierrätys olisi tehok-

Valiokunnan lausunto HaVL 22/2021 vp
Eriävä mielipide 2

kaampi niissä kunnissa. Koronakriisin jälkeen yritystoiminnan edellytysten näivettäminen on viimeinen asia, jota Suomeen tarvitaan.

Pakkausten erilliskeräysvaatimusten ulottaminen vain isompiin taajamiin

Hallitus esittää, että taajamissa sijaitsevat kiinteistöt, joilla on vähintään viisi asuinhuoneistoa, olisivat velvollisia erilliskeräämään eri pakkausmateriaalinsa. Erilliskeräyksen laajentaminen kaikissa taajamissa lisäisi järjestelmän kustannuksia tarpeettoman paljon suhteessa toteutuneisiin pakkausjätteiden keräysmääriin. Tarkoituksenmukainen rajaaminen poistaa tarpeen säätää kunnille mahdollisuudesta lieventää asetuksen velvoitteita omilla jätehuoltomääräyksillään.

Erilliskeräysvelvoite tulisi laajentaa ensi vaiheessa koskemaan vähintään 5 huoneiston kiinteistöjä yli 10 000 asukkaan taajamissa.

Lopuksi kokoomus huomauttaa, että niin yrittäjiä, kuljettajia, omakoti- kuin kiinteistöasukkaita edustavat tahot vastustavat kaksoisjärjestelmästä luopumista. Kokoomus painottaa, että ympäristötavoitteet ja työllisyyden edistäminen kulkevat parhaimmillaan käsi kädessä. Näennäisiä uudistuksia, jotka heikentävät lähtötilannetta, ei tule toteuttaa.

Ehdotetut siirtymäsäännökset

Eduskunnan perustuslakivaliokunta on lausunnossaan (PeVL 58/2010 vp) edellyttänyt 3—4 vuoden siirtymäaikaa kuljetussopimusten päättämiseksi silloin, kun kunta päättää siirtyä kiinteistön haltijan järjestämästä kuljetuksesta kunnan järjestämään kuljetukseen.

Esitetyt siirtymäajat ovat paitsi kohtuuttoman lyhyet toiminnan sopeuttamisen kannalta myös riskitilassa perustuslakivaliokunnan lausunnon kanssa. Riittävät siirtymäajat ovat tarpeen, sillä muutos voi johtaa yrityksissä tehtyjen kalustohankintojen kuoletustarpeen nopeutumiseen ja tarpeeseen tehdä uusia investointeja.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että ympäristövaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 3.6.2021

Mari-Leena Talvitie kok
Ben Zyskowicz kok
Anna-Kaisa Ikonen kok